

FNP verkiezingsprogramma 2015-2019

5

**‘Minder Den Haag,
Meer Fryslân !’**

10

Vastgesteld
in de Algemene Ledenvergadering
van de FNP op 7 november 2014

15

Inhoud

Bladzijde

3. **0. de 7 kernwaarden van de FNP**
4. **1. Inleiding** – Samenwerken voor alle inwoners van Fryslân – Onze inzet voor de
5 komende vier jaar – Over de indeling van dit programma
6. **2. Fryslân bestuurt** – Zelf het stuur in handen! – Kerntaken van de Provincie –
Samenwerken met andere overheden – Een eigen plek in de Eerste Kamer – Actief in Europa
9. **3. Fryslân rekent** – Baas over eigen financiën – de verhouding met de Randstad –
evenwicht in inkomsten en uitgaven – belastingen – topsalarissen
- 10 11. **4. Fryslân werkt** – Perspectief voor de economie - kwaliteit voor recreatie en
toerisme – verkeer: kosten en baten – openbaar vervoer verbeteren
15. **5. Fryslân leeft** – Inzet voor de gemeenschap – Culturele Hoofdstad 2018 – Het Fries
en de streektaalen – Onderwijs: kwaliteit en meertaligheid – Sport: Thialf en de Friese
sporten – Media: Omrop Fryslân en een Fries mediacentrum
- 15 20. **6. Fryslân woont** – De kwaliteit van de ruimte – Krimp in de regio – Woonbeleid
terug naar de maatschappelijke taak - lokale voorzieningen – streekagenda's – detailhandel
23. **7. Fryslân duurzaam** – Energie: alternatieven voor windturbines – ruimte voor de
lokale gemeenschap, landschap en leefomgeving – kringloop bij andere grondstoffen –
gezond water en droge voeten – kritisch kijken naar waterbeheer – veenweiden en
20 maatschappelijke kosten
27. **8. Ons groene goud** – Natuur en landschap – De EHS en gebiedsontwikkeling –
Agrarisch Natuurbeheer – Fryslân land van weidevogels – Verantwoordelijk voor
de natuur – Duurzame visserij

7 Kernwaarden van de FNP

Democratie: De FNP is van mening dat de macht van de overheid van het volk is. Mensen moeten zo veel mogelijk betrokken worden bij het openbaar bestuur.

5

Federalisme: De FNP streeft naar een staatsinrichting die mensen en lokale gemeenschappen de bevoegdheid en de middelen geeft om de eigen leefruimte zo veel mogelijk zelf in te vullen. De FNP wil meer bevoegdheden naar de provincie, een sterker provinciaal bestuur en daardoor een sterker Fryslân.

10 **Internationalisme:** De FNP kijkt naar wat mensen bindt en ziet de wereld als een federatie van gemeenschappen. Mensenrechten en respect voor andere culturen en levensovertuigingen staan daarbij centraal.

15 **Taal en cultuur:** Taal en cultuur dragen bij aan de identiteit en daarmee aan het welzijn van mensen. De FNP wil de Friese identiteit versterken en voelt zich daardoor verantwoordelijk voor de Friese taal en cultuur. De FNP maakt zich sterk voor een Fryslân waar ook andere talen en culturen gerespecteerd, gepraktiseerd en gewaardeerd worden, zoals het Bildts en het Stellingwerfs.

20 **Ondernemerszin:** De FNP wil eigen initiatief, creativiteit, verantwoordelijkheid en ondernemerschap ruimte geven, zodat mensen en gemeenschappen in staat zijn zich optimaal te ontwikkelen.

Solidariteit: De FNP is een gemeenschapspartij. Voor het behoud van solidariteit moet begrip en respect van beide kanten tussen arm en rijk, jong en oud, gezond en ziek behouden en versterkt worden, zodat niemand aan de kant komt te staan.

25

Duurzaamheid: De FNP wil een duurzame wereld nalaten aan de komende generaties. In plaats van potverteren zoekt de FNP naar economische bestaansvormen die een beter evenwicht garanderen tussen consumeren en conserveren.

1. Inleiding

Samenwerken voor alle inwoners van Fryslân

De FNP zet zich als politieke partij in voor alle inwoners van Fryslân. De belangen van Fryslân staan bij de FNP op de eerste plaats. De FNP streeft ernaar dat de inwoners van Fryslân zelf zoveel mogelijk inspraak krijgen over hun eigen toekomst. Wat van uit den Haag en Brussel richting Fryslân komt moet daarom ook in het belang zijn van Fryslân. De FNP is geen filiaal van Haagse partijen en daardoor dé partij om voor Fryslân op te komen.

Dat doet de FNP in gemeenteraden, waterschapsbestuur, Provinciale Staten, de Eerste Kamer via de Onafhankelijke Senaatsfractie (OSF) en via de eigen partij Europese Vrije Alliantie (EFA) in het Europees parlement.

Fryslân is geen eiland. Daarom staat de FNP open voor samenwerking binnen Nederland en Europa. De FNP is van uit deze open opstelling bereid om verantwoordelijkheid te dragen en om met anderen te proberen om een politiek programma om te zetten in bestuurlijke daden. De afgelopen vier jaar heeft de FNP bestuurlijke verantwoordelijkheid gedragen in de provincie. De FNP neemt in steeds meer gemeenten deel aan het college en krijgt steeds meer raadsleden. De FNP is sterk geworteld in de Friese gemeenschap. U kunt daarom vertrouwen op de FNP.

Onze inzet voor de komende vier jaar

De tijden van automatische groei van de economie, bevolking en financiën liggen achter ons. Daar komt bij dat de Haagse politiek steeds onstandvastiger wordt, de Randstad meer en meer centraal komt en de menselijke maat van het platteland naar de achtergrond raakt. De bezuinigingen, de politieke instabiliteit en de angst voor Europa leiden tot centralisatie, opschaling en een steeds grotere afstand tussen burger en bestuur. Wij willen de menselijke maat terugbrengen, wij willen zeggenschap over elementaire zaken als zorg, onderwijs en cultuur teruggeven aan onze inwoners. Wij willen met kracht de privatisering terugdringen van organisaties die altijd 'publiek', dat wil zeggen van de overheid waren. Dat betekent ook dat niet alleen de invloed van de managers, maar ook hun salariering aan banden gelegd wordt, niet alleen in Den Haag, maar ook in Fryslân. Wij willen onze inwoners weer centraal stellen en niet alleen maar als consument of als nummer benaderen. Dat geldt in het bijzonder voor Fryslân, waar wij een zelfstandige en herkenbare provinciale overheid kennen. Fryslân, onze provincie, kan de brug slaan tussen burger en bestuur. Met een logische verhouding tot de gemeenten en meer eigen bevoegdheden en zeggenschap dan tot nu toe.

Fryslân moet dus meer dan alleen maar een zelfstandige provincie blijven. De provincie is niet zomaar een bestuurlijke middenlaag. De provincie moet in de volle breedte kunnen instaan voor de belangen van haar inwoners. De provincie moet de menselijke maat van het bestuur inhoud geven. Een referendum over de bevoegdheid, over de toegankelijkheid en de spreiding van ziekenhuizen, woningcorporaties en bovengemeentelijke zorginstellingen in 2017 is daartoe een eerste aanzet.

5 Fryslân heeft als provincie bijzondere kwaliteiten. De kernkwaliteiten van Fryslân, het landschap en de ruimte, moeten behouden en versterkt worden. Dat is ons groene goud, waar wij met zorg mee om moeten gaan maar waar wij ook van mogen profiteren. Geen nieuwe windmolens meer op het land, de bestaande turbines saneren en inzetten op meer duurzame energie-opwekking in het voordeel van mens en milieu.

Daarnaast hebben wij natuurlijk onze eigen taal en cultuur. In 2018 is Leeuwarden Culturele Hoofdstad van Europa. Het verhaal van Fryslân zal daar helder en duidelijk verteld moeten worden. Het langzaam afknippen van onze eigen omroep zal een halt toegeroepen moeten worden.

10 Fryslân is een provincie met potentie. Met ons sterke midden- en kleinbedrijf, de recreatiesector, een beperkt groeiende landbouwsector en de Friese kennisinstellingen kunnen wij in economisch opzicht de komende vier jaar verder groeien in werkgelegenheid. De provincie zal daarvoor alle zeilen moeten bijzetten, ook nu de economie weer aantrekt.

Over de indeling van dit programma

15 Het volgende hoofdstuk geeft een kader aan voor een andere verdeling van de bevoegdheden tussen het Rijk, Fryslân en de gemeenten. De andere hoofdstukken geven per thema aan hoe de FNP naar de onderwerpen kijkt, en geven een concrete uitwerking.

20 Dit verkiezingsprogramma is bedoeld voor de verkiezingen van de Provinciale Staten in 2015. Daarom ligt de nadruk op wat de provincie volgens ons hoort te doen in de komende vier jaar. Natuurlijk geven wij, waar nodig, ook aan hoe wij denken over samenwerking met andere overheden.

2. Fryslân bestuurt

Het stuur zelf in handen!

Fryslân heeft binnen Nederland een bijzondere positie. Met meer dan 2000 jaar geschiedenis en een sterke identiteit: in eigen taal, cultuur en landschap. Daar hoort een eigen bestuurlijk huis
5 vanzelfsprekend bij.

Maar in Nederland is de trend precies tegenovergesteld. Groter, anoniemer en afstandelijker. De
10 schaalvergroting in het openbaar bestuur, maar ook bij de rechtspraak, het onderwijs en bij de
brandweer en politie, zorgt ervoor dat deze bevoegdheid van de overheid niet meer aansluit bij de
gemeenschap, maar zich er juist van vervreemdt. Bovendien is deze ontwikkeling schadelijk voor de
werkgelegenheid en de economische veerkracht van Fryslân. De FNP wil die schaalvergroting omkeren
en de invloed van de gewone mensen op hoe er wordt omgegaan met vitale overheidsdiensten
vergroten.

De provincie Fryslân moet daarom met een duidelijke democratische legitimatie, op termijn meer eigen
15 bevoegd- en verantwoordelijkheden krijgen. Wij willen het eigen bestuurlijk huis van Fryslân ingrijpend
verbouwen: verstevigen, verbreden en verbeteren. Dat kan op verschillende manieren. Belangrijk is dat
die verbouwing geen doel op zich is, maar bedoeld is om de inwoners van Fryslân zoveel mogelijk zelf
sturing te geven aan hun eigen toekomst. Wij willen daarvoor de komende vier jaar de eerste stap
zetten. Dat moet een onomkeerbaar proces van decentralisatie opleveren waardoor ons eigen Friese
bestuur meer zichtbaar wordt en meer invloed krijgt. Dat proces moet stapje voor stapje en op basis van
20 discussie en heldere besluitmomenten vorm krijgen.

De democratisch gelegitimeerde zeggenschap over publieke voorzieningen zoals ziekenhuizen, scholen
en woningbouwverenigingen moet terug naar de gemeenschap. De bereikbaarheid en toegankelijkheid
van de gezondheidszorg, volkshuisvesting en onderwijs, is een zaak van ons allemaal. Zodat ons
25 ziekenhuis, onze school en onze omroep ook echt weer van ons zijn, en niet van de managers in Den
Haag. Dat kan niet alleen maar aan Den Haag worden overgelaten. Daarom wil de FNP dat de provincie
in de komende bestuursperiode een brede discussie start onder de inwoners van Fryslân. Die moet
uitlopen op een referendum tegelijk met de gemeenteraadsverkiezingen in 2017 over de vraag of en hoe
Fryslân en de Friezen meer zeggenschap krijgen over ziekenhuizen, woningcorporaties en
zorginstellingen. Het gaat hier dus om zeggenschap en regie op zorg en wonen op bovengemeentelijk
30 niveau. De vraag die volgens ons gesteld moet worden in dat referendum is:

*- Moet de Friese burger meer invloed krijgen op besluitvorming met betrekking tot ziekenhuiszorg,
bovengemeentelijke zorginstellingen en de volkshuisvesting?*

Als de meerderheid van de Friese kiezers dan ja zegt, moet het Friese provinciaal bestuur binnen een jaar
met Den Haag onderhandelen over de vraag hoe die grotere invloed moet worden gerealiseerd.

35

Kerntaken van de Provincie

De FNP wil een provincie die verantwoordelijkheden en middelen van het Rijk overneemt en andere zaken over laat aan de gemeenten.

5 De kerntaken voor Fryslân zijn dan verkeer en vervoer, water, de Friese taal en cultuur, natuurbeleid, plattelandsbeleid, openbaar vervoer, delfstofwinning, het hoger onderwijs en de regie over ruimtelijk en economisch beleid. Wij zijn van mening dat Fryslân over deze zaken met het Rijk in gesprek moet om te bekijken hoe Fryslân die taken kan overnemen. Zo mogelijk zal, in navolging van de insteek met zorg en volkshuisvesting, over deze zaken de mening van de inwoners van Fryslân gepeild moeten worden.

10 Wij vinden dat er een betere taakverdeling tussen de provincie en de gemeenten moet komen. Uitgangspunten hierbij zijn de hiervoor genoemde kerntaken van de provincie. Het sociaal beleid, wat rechtstreeks betrekking heeft op mensen, blijft voor de FNP daarom in het bijzonder het domein van de gemeente.

15 Het Wetterskip Fryslân moet wat beleid en bestuur betreft naar de provincie. Dat bevordert een integrale manier van werken en levert financieel voordeel op. Zolang het waterschap nog niet bij de provincie is ondergebracht, moet Wetterskip Fryslân zelfstandig blijven en niet opschalen in andere, grotere verbanden.

Samenwerking met andere overheden

20 Wij willen op meer terreinen met meer overheden samenwerken, binnen Nederland maar ook daarbuiten. De FNP pleit voor een actieve samenwerking met Noord- en Oostfriesland. De FNP wil dat Fryslân zich actief presenteert op plaatsen die politiek of economisch voor ons van belang zijn. In Den Haag, Brussel of verder in het buitenland. De FNP denkt daarbij niet alleen cultureel. Het is ook van belang om de structuur van onze economie door innovatie, kennisuitwisseling en exportbevordering te versterken. Daarom moet er een permanente en beter zichtbare plaats komen voor de Friese lobby

25 activiteiten in Den Haag en Brussel.

Noordelijke samenwerking is prima wanneer dat een meerwaarde heeft voor Fryslân, maar bestuurlijke schaalvergroting naar een Noordelijk landsdeel wijzen wij pertinent af. Fryslân is de grootste provincie in Noordelijk Nederland, met de meeste inwoners en de sterkste economie. Fryslân heeft meer kansen dan problemen. Door sterk en met zelfvertrouwen samen te werken met Groningen en Drenthe, kan er meer

30 met de Noordelijke samenwerking bereikt worden. De FNP is zeer kritisch over het IPO. De Friese belangen sneeuwen nog al eens onder in die belangenorganisatie voor de Nederlandse provincies. De FNP is van mening dat binnen het IPO de belangen van de plattelandsprovincies beter tot hun recht moeten komen.

Een eigen plek in de Eerste Kamer

35 De leden van de Provinciale Staten kiezen de leden van de Eerste Kamer. De FNP werkt in de Eerste Kamer op een constructieve manier samen met de andere provinciale partijen in de Onafhankelijke

Senaatsfractie, de OSF. De FNP Statenfractie zal daarom op de FNP kandidaat op de lijst van de OSF stemmen. De FNP is niet voor of tegen het nu zittende kabinet, maar vindt wel dat via de Eerste Kamer de belangen van Fryslân beter behartigd moeten worden.

5 **Actief in Europa**

De FNP heeft een open opstelling naar de rest van de wereld. Wij kijken over de grenzen van Fryslân en Nederland. Daarom zet de FNP zich actief in voor Europa. De FNP vindt Europa te belangrijk om dat alleen over te laten aan Den Haag. Via de eigen politieke partij de Europese Vrije Alliantie (EFA) in het Europees Parlement brengt de FNP rechtstreeks zaken in die voor Fryslân en de EU van belang zijn. Als wij Europa verder gestalte willen geven, dan moeten de mensen daar in een flinke stem krijgen. Bijvoorbeeld door de mogelijkheid om rechtstreeks op een echte gemeenschappelijke Europese partij een stem uit te kunnen brengen, en/of door Fryslân als één kiesdistrict voor het Europees parlement aan te wijzen. De FNP zal er in EFA-verband actief aan bijdragen, dat Europa een huis van vrede blijft en zich verre zal houden van economische en militaire confrontaties over onzekere grenzen.

15

Actiepunten:

- a. *Behoud en versterking van de provincie Fryslân als bestuurlijke eenheid.*
- b. *In 2017 een referendum over de vraag of en hoe Fryslân en de Friezen meer bevoegdheden en middelen moeten krijgen over de spreiding en bereikbaarheid van zorginstellingen en volkshuisvesting.*
- c. *Een betere verdeling van bevoegdheden, taken en financiën tussen rijk, provincie en gemeenten.*
- d. *Het waterschapsbestuur moet worden ondergebracht bij de provincie.*
- e. *De bevoegdheid over de Friese taal, cultuur en onderwijs met de bijbehorende middelen in zijn geheel naar de provincie.*
- 25 f. *De contacten en verbindingen met de andere Frieslanden sterker maken en benutten.*
- g. *Een actief buitenlandbeleid van Fryslân gericht op cultuur, kennis en bevordering van export.*
- h. *Een zichtbare eigen plek voor Friese lobby activiteiten in Den Haag en Brussel ('Friese ambassade')*
- i. *Via de EFA inzet voor een meer democratisch Europa: stemmen over de grenzen op Europese lijsten en Fryslân een kiesdistrict in Europa.*

30

3. Fryslân reket

Baas over de eigen financiën

De FNP staat voor voorzichtig en verstandig financieel beleid. De FNP wil dat de provincie met sluitende begrotingen werkt. Grote investeringen waar de provincie aan meebetaalt moeten voor meerdere generaties aantoonbaar voordeel hebben. De FNP wil dat het Rijk zich houdt aan de Wet Financiële Verhoudingen en het Europese Handvest. Elke overheidslaag, elke provincie heeft volgens die wet het recht om zelf autonoom over de eigen financiën te besluiten. Daarom kan het Rijk geen eenzijdige grepen in de kas van bijvoorbeeld het Provinciefonds of het Waddenfonds doen. De FNP wil laten onderzoeken wat er verder aan specifieke doeluitkeringen kan worden vereenvoudigd. Het liefst met een overheveling naar het Provinciefonds, zodat Fryslân zelf kan besluiten waaraan we het geld uitgeven. Wij willen geen uitvoeringsloket van het Rijk worden. De FNP wil dat geld dat hier wordt verdiend, hier ook voor een groter deel dan tot nu toe het geval is, door ons zelf weer kan worden geïnvesteerd en uitgegeven.

15 De verhouding met de Randstad

Haagse uitvindingen, zoals het verplicht schatkistbankieren bij het Rijk, en het toezicht op provinciale reserves en investeringen moeten verdwijnen. De verdeelcriteria met betrekking tot Provinciefonds, gemeentefonds en doeluitkeringen moeten kritisch tegen het licht worden gehouden. De provincie moet zich actief opstellen en ervoor zorgen dat zulke criteria niet ten koste gaan van provincies als de onze. De regering en de ministeries zijn wat dat betreft vaak enorm gefixeerd op het grote aantal inwoners van de Randstad. Te weinig wordt gedacht aan het feit dat wij hier meer wegen, water en landoppervlak hebben, dat moeten worden onderhouden. Per kilometer gaat er minder overheidsgeld naar het openbaar vervoer in Fryslân dan naar bijvoorbeeld Amsterdam (Noord-Zuid metrolijn), terwijl men hier verder en langer moet reizen om ergens te komen. Deze ongelijke verdeling tussen de Randstad en de rest van Nederland vraagt voortdurend extra aandacht.

Evenwicht in inkomsten en uitgaven

De netto inkomsten van de provincie moeten ook in de toekomst genoeg zijn om de nieuwe kerntaken uit te voeren. De decentralisatie moet niet uitlopen op een verkapte bezuiniging vanuit Den Haag. De forse vermindering van inkomsten uit het Provinciefonds en de decentralisatie van taken naar de gemeenten betekenen dat ook het ambtelijk apparaat in de komende periode met minder middelen het werk moet doen. Dat kan ook door minder regelgeving.

De FNP wil dat er in de provinciale Begroting een definitieve oplossing komt voor de financiële dekking voor alle kleinere en grotere knelpunten in de provinciale infrastructuur en een goed onderhoud van wat we al hebben. Voor elk onderwerp apart lijken dat kleine bedragen, maar alles opgeteld betreft het een indrukwekkende lijst, die voor een deel ook structureel gedekt moet worden. Aan de inkomstenkant wil de FNP dat de provincie de gasbatenlobby intensief vervolgt. De FNP heeft met succes de meerderheid van de Staten in de afgelopen periode achter dit doel gekregen. De opbrengsten van de delfstoffen-

winning verdwijnen naar de Haagse schatkist en Fryslân ziet daar te weinig van terug. Dat was in de laatste 30 jaar minder dan 1%. De samenleving hier wordt wel met de maatschappelijke kosten van de mijnbouw opgezadeld: bodemdaling, waterhuishouding, verzilting van landbouwgrond, schade aan huizen, en ga zo maar door. De FNP is voor het instellen van een provinciaal delfstoffenfonds. Daarin moeten alle revenuen die vanwege de gas- en zoutwinning vrijkomen, worden opgenomen. We denken aan een fonds zoals dat in Noorwegen, waarvan de renteopbrengsten voor het versterken van de economie worden gebruikt. De FNP is tegen potverteren. Fryslân kan met betrekking tot deze materie de samenwerking met Groningen en Drenthe zoeken.

De provincie is grootaandeelhouder van het drinkwaterbedrijf Vitens. Die aandelen willen wij niet alleen om het financiële resultaat graag houden, maar vooral ook omdat de drinkwatervoorziening als publieke kerntaak volgens ons in publieke handen hoort. Voor Alliander, dat het netwerk van de elektriciteit beheert, geldt hetzelfde.

Belastingen

Een verhoging van de belasting is voor de FNP een allerlaatste middel om de overheidsfinanciën gezond te houden. Maar een eigen belastingdomein, zoals de opcenten, is een harde voorwaarde voor de toekomst van Fryslân als provincie. Veranderingen in de financiële verhoudingen tussen Provincie en Rijk moeten voor de Friese burger geen nadelige gevolgen hebben. De bestaande geldstromen moeten in de eerste plaats anders worden georganiseerd. Dus geen extra belasting, maar netto dezelfde lasten voor de mensen.

Topsalarissen

Ontspoorde topsalarissen bij woningstichtingen, grote scholengemeenschappen en ziekenhuizen zijn er mede de oorzaak van dat het vertrouwen in de overheid kleiner is geworden. De FNP wil daarom dat directeuren, topbestuurders en medewerkers van overheden en (semi) publieke organisaties niet meer verdienen dan een gedeputeerde (de Fryslân-norm).

Actiepunten:

- a. *De provincie moet een eigen belastingdomein en een open financiële huishouding houden.*
- 30 b. *Niet alleen de uitvoering van taken van het Rijk naar de gemeenten en de provincie decentraliseren, maar ook de bevoegdheid over de bijbehorende financiën. Het liefst door overheveling naar het Provinciefonds, zodat Fryslân voortaan zelf over dat geld kan besluiten.*
- c. *Fryslân moet zelf kunnen beschikken over een duidelijk groter deel van de opbrengsten van de delfstofwinning.*
- 35 d. *De FNP wil dat topbestuurders en medewerkers van publieke organisaties die hun werkgebied in Fryslân hebben niet meer verdienen dan een gedeputeerde.*

4. Fryslân werkt

Perspectief voor de economie

5 De provincie investeert in zaken die de economische structuur van Fryslân effectief en voor langere tijd
aantoonbaar sterker maken. Zoals de Fryske Universiteits Campus (UCF), de Dairy Campus, het World
Trade Center (WTC) en Wetsus waarmee de export wereldwijd wordt bevorderd. Leeuwarden houdt als
hoofdstad van Fryslân speciale aandacht, niet alleen als economische motor, maar ook met de UCF, de
watercampus en de Friese cultuurinstellingen die hier gevestigd zijn. Het is belangrijk dat hier de scholen
10 voor hoger onderwijs en andere publieke instellingen met hun directies en besturen blijven. De
bestaande clusters ('hot spots') van watertechnologie, scheeps- en jachtbouw, metaal en agrarische
wetenschap wil de FNP verder stimuleren.

De provincie moet gunstige voorwaarden scheppen, stimuleren en aanjagen maar niet rechtstreeks
deelnemen in bedrijven. Dat moeten commerciële investeerders zelf doen. De FNP wil dat er meer wordt
15 geïnvesteerd in jeugd en jongeren. Het is ook van provinciaal belang dat jongeren hier een toekomst
hebben en dat de provincie zich inzet om jonge mensen perspectief en toekomst te bieden. Daarom pleit
de FNP niet alleen voor het stimuleren van de kenniseconomie, maar de FNP wil ook beklemtonen dat de
provincie zich sterk maakt voor het stimuleren van de ambachtseconomie. Technisch vakmanschap is
20 voor de Friese gemeenschap en de ontwikkeling van haar economische basis van grote waarde: tal van
jongeren moeten daar hun werk in vinden. Het bedrijfsleven (MKB) en het onderwijs zullen wat dat
betreft veel beter op elkaar aan moeten sluiten.

De FNP zet in op de bevordering van werkgelegenheid op het platteland volgens aard, schaal en karakter.
Een goede ICT infrastructuur met glasvezel als nutsvoorziening kan dat mogelijk maken. Het
25 gebiedsgerichte plattelandsbeleid dat de provincie voert, is wat de FNP betreft een voorbeeld van hoe
het in de toekomst verder moet.

De agrarische sector staat de komende periode voor een grote opgave. Aan de ene kant zijn er tal van
mogelijkheden tot groei. Fryslân kan de witte motor van de Europese Zuivel worden. Aan de andere kant
30 zal aan strenge voorwaarden moeten worden voldaan wat milieu en landschap betreft. Wij stimuleren
de groei van de agrarische sector binnen deze randvoorwaarden. Wij blijven daarbij aandringen op
vernieuwing en verbreding, zodat er een goede vervlechting ontstaat van een gezonde bedrijfsvoering
met zorg voor milieu, diervriendelijkheid en landschap. Zo kunnen bijvoorbeeld door inzet op een
35 gesloten, grondgebonden kringloop met mest en andere stoffen binnen de eigen regio ook in de
'gangbare' landbouw grote stappen gemaakt worden ten behoeve van het milieu. De FNP stimuleert de
biologische landbouw.

Wat de werkgelegenheid in de sector Overheid betreft, heeft Fryslân recht op een evenredig deel van de
40 rijksbanen.

Kwaliteit voor Recreatie en Toerisme

Recreatie en Toerisme is met een jaarlijkse omzet van ongeveer € 1 miljard en 20.000 banen een
belangrijke sector voor de Friese economie. Er is op dit gebied behoefte aan meer kwaliteit om aan de
45 wensen van de toeristen te kunnen voldoen. De provincie stimuleert daarom kwaliteitsverbetering en
faciliteiten voor de kleinschalige verblijfsrecreatie (campers, boerencampings). De Stinaf-regeling voor
steun aan MKB ondernemers is succesvol en blijft daarom bestaan als het aan de FNP ligt.

Mogelijkheden voor seizoensverlenging, nieuwe activiteiten en innovatie in het toeristisch aanbod worden ook gestimuleerd. De verscheidenheid aan gebieden in Fryslân biedt vele mogelijkheden. Dus ook aandacht voor bijvoorbeeld Gaasterland, de binnensteden, de eilanden en Zuidoost- Fryslân. Evenals voor het Werelderfgoed Waddenzee, het Woudagemaal, de beide Friese Nationale Parken en de Friese Nationale Landschappen, Zuidwest-Fryslân en de Noordelijke Friese Wouden.

5 Grootschalige ontwikkeling van recreatieparken in het open landschap wil de FNP niet. Wij moeten de kip met de gouden eieren van rust en ruimte niet slachten.

10 De tweede fase van het Friese Merenproject wordt uitgevoerd en vraagt nu vooral een stimulerende en regisserende rol van de provincie. Er is geen geld meer om zelf alles te bekostigen en daarom is het nu aan de lokale ondernemers en gemeenten om rendabele investeringen te doen. Algemene promotie, regiomarketing en steun (ook weer gericht op kwaliteit) van Stichting Merk Fryslân houdt de steun van de provincie. De provincie gaat ook door met het uitbouwen van toerisme via de Marrekrite en het

15 stimuleren van Tourist Info Fryslân (van de gezamenlijke VVV's).

De FNP is een groot voorstander van de verbreding van de sluizen van de Afsluitdijk ten behoeve van de watersport maar ook voor de werkgelegenheid bij de jachtwerven. Wij willen dat de Provincie de onderhandelingen hierover in samenwerking met de belanghebbende gemeenten en provincies krachtig

20 doorzet.

Verkeer: kosten en baten

Grote nieuwe provinciale infrastructuur is niet nodig, slechts als de al bestaande infrastructuur niet langer voldoet aan de landelijke normen op het gebied van veiligheid, wordt deze aangepast en verbeterd. De FNP stelt daarbij als voorwaarde dat de gebruikers en de omwonenden er dan ook echt op vooruitgaan.

25

De kosten van het toekomstig beheer en onderhoud wegen daarin zwaar mee. Alle asfalt dat nu wordt gelegd, moeten we in de toekomst ook onderhouden. De afweging met ruimtebeslag en landschap bij infrastructuur is dan ook van groot belang voor de FNP.

30

Wij zijn een voorstander van een volwaardige maatschappelijke kosten-baten analyse voordat er besluiten vallen over grote en dure ingrepen. Het kan voorkomen dat een groot economisch belang voor Fryslân een provinciale bijdrage aan rijksinfrastructuur rechtvaardigt. De traverse Harlingen en de rotonde bij Joure worden in dat kader de komende jaren uitgevoerd; werkhinder moet daarbij worden geminimaliseerd.

35

Het verhuizen van enkele bedrijven naar een geschiktere locatie kan een aantrekkelijk alternatief zijn voor het aanleggen van compleet nieuwe wegen of vaarwegen. De FNP wil aandacht voor de veiligheid op de vaarwegen in Fryslân, met name in situaties waar beroeps- en recreatievaart elkaar ontmoeten. De integrale beleidsvisie op het beheer en gebruik van beroeps- en recreatievaarwegen die er zou komen, wordt de komende periode aan de Staten voorgelegd. Zo kunnen wij voorkomen dat er steeds dure besluiten worden genomen op basis van incidenten of wensen voor individuele vaarwegen in onze

40

45 provincie zonder dat men het geheel overziet.

Nieuwe infraprojecten moeten niet ten koste gaan van de ontsluiting van de dorpen. De FNP blijft voorstander van actief provinciaal fietsbeleid. Tegelijkertijd willen wij ook meer aandacht voor de kerk(e)- en wandelpaden. Veiligheid en sociale verbindingen tussen dorpen, bijvoorbeeld ten behoeve

van schoolkinderen, krijgen naast de capaciteit van wegen meer aandacht en krijgen daarom meer gewicht wat de FNP betreft. De FNP zal zich hard blijven maken voor verkeersveiligheid door een goede (her)inrichting van wegen. Bijvoorbeeld met vrijliggende fietspaden en parallelwegen. Ook de problematiek van het grote landbouwverkeer houdt in dit kader provinciale aandacht.

5

Verbetering Openbaar vervoer

De FNP maakt zich sterk voor een Openbaar vervoer (OV) dat goed toegerust en vraaggestuurd is.

10 Voor ieder die dat wil is dat vanaf elke plek toegankelijk en betaalbaar. De komende periode zullen de Haagse bezuinigingen druk zetten op het beschikbare geld voor OV. De grote busstations zijn mede door de inspanningen van de FNP weer terug in overheidsbeheer. Deze kunnen nu beter netjes en gastvrij worden gehouden als 'visitekaartjes' van de provincie voor de reiziger. De FNP wil dat de dienstregeling niet verder achteruit gaat, bijvoorbeeld door bus- en treinaanbestedingen te combineren.

15 De treinverbinding tussen Leeuwarden en de rest van het land moet sterk worden verbeterd. De NS zijn er immers voor heel Nederland en niet alleen maar voor het dichtbevolkte deel in het Westen. De Friese treininfrastructuur mag niet minder vlug of veilig zijn dan die in andere delen van Nederland. De provincie moet bij Den Haag blijven aandringen op een integrale aanleg van het ERTMS veiligheids-systeem in heel Nederland, dus ook in Friesland.

20

De inzet voor onze eigen provincie moet zijn dat de leefbaarheid en sociale taak van het openbaar vervoer op het platteland in samenwerking met de gemeenten wordt bevorderd. Onder andere door integratie van buurtbussen, Wmo- en leerlingenvervoer. Lopende proefprojecten zoals in Noordoost-Fryslân worden geëvalueerd. Indien mogelijk kan zo'n project verbreed worden. Ook de subsidieregeling 'bûtenút-foarút' willen wij evalueren. Er komt een regie-centrale voor het openbaar vervoer om vraag en aanbod goed op elkaar te laten aansluiten.

25

Fryslân moet beter aansluiten op de Europese vervoersstromen, met buslijnen, spoorlijnen en door de lucht. Vliegveld Eelde is ook voor Fryslân van groot belang. De bereikbaarheid van Leeuwarden als spookknooppunt van Fryslân wordt wat de FNP betreft meer uitgebouwd. Daarbij hoort verdere verdubbeling van het spoor naar Groningen. Wij willen de mogelijkheid van elektrificatie van deze lijn onderzoeken. En dan over het verbeterde spoor een doorgaande trein via Groningen en Oldenburg naar Bremen en Hamburg laten rijden.

30

35 Een goede bereikbaarheid van onze Waddeneilanden voor bewoner en toerist mag niet (meer) in gevaar komen. De provincie Fryslân moet daarom de concessiebevoegdheid voor de waddenveerdiensten overnemen van het Rijk. De voorwaarde die de FNP hierbij stelt, is wel dat er voldoende geld bij wordt geleverd.

Actiepunten:

- a. Stimulering/steun en aandacht van de Provincie voor UCF, WTC, Wetsus en anderen instellingen in Fryslân die de structuur van onze economie door onderwijs en exportbevordering verstevigen.*
- 5 *b. Blijvende aandacht voor Leeuwarden als hoofdstad van de Fryslân en economische motor.*
- c. Stimulering/steun voor breedband internet voor het platteland en de gebiedsgerichte plattelandsontwikkeling.*
- 10 *d. In geval van provinciale subsidies met name projecten 'van onderen op' bevorderen*
- e. Steun/stimulering zijn voorwaarden voor de zuivelsector als nieuwe banenmotor voor Fryslân.*
- 15 *f. Het naar Fryslân halen van research om uit landbouwproducten vervangers van nitraten en fosfaten te winnen.*
- g. Focus op kwaliteit bij de verdere ontwikkeling van Recreatie en Toerisme.*
- 20 *h. Integratie van R&T met andere activiteiten op het platteland; geen grootschalige projecten in de open ruimte.*
- i. Aandacht in de marketing voor 'het andere Fryslân' naast de watersport.*
- 25 *j. Benut de kansen van KH2018 voor in blijvend effect op R&T.*
- k. Een volwaardige maatschappelijke kosten-baten analyse bij grote infraprojecten.*
- l. De Spoorverbindingen van en naar Fryslân verder optimaliseren, veiliger en vlugger.*
- 30 *m. Vaarweg door de Âlde Feanen niet opwaarderen voor grote schepen Klasse VA.*
- n. Bedrijfsverhuizing naar andere natte bedrijfsterreinen onderzoeken als alternatief voor een dure vaarweg naar Drachten.*
- 35 *o. Een integrale visieontwikkeling aangaande de toekomst van de Afsluitdijk en als Provincie door te investeren in een grondige renovatie en verruiming van de schutsluizen in de Afsluitdijk.*
- p. Aandacht voor de verbindingen tussen de dorpen aan de provinciale weg Leeuwarden-Bolsward.*
- 40 *q. Doorstroming en veiligheid op de N358 verbeteren.*
- r. Het besparen van tientallen miljoenen euro's door het bundelen van wegonderhoud in langlopende contracten.*
- 45 *s. Er moet over vijf jaar een aanbesteding komen voor de hele provincie, voor trein en bus.*
- t. De veerdiensten naar de Waddeneilanden in een provinciale concessie onderbrengen.*

5. Fryslân leeft

Inzet voor de *Mienskip*

De FNP is een echte partij van de gemeenschap. De *mienskip*, de mensen, daar gaat het de FNP om, omdat de gemeenschap de mogelijkheden in zich draagt voor verbinding, vernieuwing en de stille kracht is achter alle ontwikkelingen, zoals de mensen die zelf willen. Die kracht komt vooral tot uiting in het omgaan met elkaar en in de wijze waarop de mensen voor elkaar opkomen en elkaar versterken.

De FNP wil dat de provincie zich in de eerste plaats inzet voor het versterken van de dwarsverbindingen fan de *Fryske Mienskip*. Mienskip is meer dan slechts een optelsom van individuen. De taal en cultuur zijn het cement van de gemeenschap. Dat zien we terug in het onderwijs, de zorg en het verenigings- en muziekleven, de sport en de media. Daarom wil de FNP niet dat de bezuinigingen op de provincie en de andere sectoren ertoe leiden dat de leefbaarheid in de dorpen en in de wijken erop achteruit gaat. De FNP is van mening, dat de provincie aandacht moet hebben voor voldoende bereikbaarheid en beschikbaarheid van zorg- en onderwijsinstellingen. Er moet een goede spreiding zijn over de verschillende regio's in Fryslân. De provincie moet er naar streven om in de samenwerkings- en streekagenda's deze aspecten een duidelijke plaats te geven.

De FNP gaat uit van een open maatschappij die gastvrij en respectvol omgaat met andere culturen en levenswijzen. Nieuwe Friezen, mensen die zich hier vestigen, moeten ook kunnen meedoen aan de cultuur hier. Tegelijkertijd moet er voor iedereen ruimte zijn om zichzelf te kunnen zijn.

20 **Culturele Hoofdstad 2018**

Nu Leeuwarden gekozen is tot Culturele Hoofdstad van Europa in 2018 (KH2018) liggen er prachtkansen voor onze Friese gemeenschap. Het Verhaal van Fryslân zal nu door de Friese *mienskip* in zijn geheel verteld worden. Verbindingen kunnen worden gelegd met andere gebieden in Nederland, maar ook met andere regio's in Europa. Zo ook met Oost-, Noord- en West-Friesland. De KH2018 zal economisch veel voor Leeuwarden en heel Fryslân opleveren, maar ook op cultureel gebied zal het een verrijking zijn, voor en door de *mienskip*. Het is de kans om nu wensen te verzilveren, die blijvend een uitwerking hebben in de toekomst.

De FNP vindt dat er in de projecten van KH2018 ook een duidelijke plaats moet zijn voor meertaligheid, zodat het Fries een extra impuls krijgt. De FNP denkt daarbij onder andere aan het project "Lân fan Taal" (Land van Taal), een multimediaal centrum voor taal, geschiedenis en cultuur. Mede door dit centrum kan Fryslân zich laten zien als het centrum van Europese meertaligheid.

De Provinsje ziet KH2018 duidelijk als een stimulans voor taal, kunst en cultuur in Fryslân. Wat dat betreft wil de FNP graag de nadruk leggen op activerende mogelijkheden van KH2018 voor de eigen bevolking. Voor de verschillende projecten in het kader van KH2018 moet daarom gezocht worden naar zoveel mogelijk participatie van kunst en kunstenaars uit Fryslân.

Het Fries en de streektalen

- De provincie Fryslân heeft door de nieuwe Taalwet en de decentralisatie meer zeggenschap verkregen over het Fries. De ruimte in de praktijk voor de mensen om het Fries, of een van haar streektalen te gebruiken is de laatste jaren echter sterk achteruit gegaan. Het Fries komt steeds meer onder druk te staan. Het is daarom noodzakelijk om met een integraal plan voor het Fries te komen, een “Deltaplan Fries”. De mogelijkheden, die Fryslân gekregen heeft, zullen snel concreet gemaakt moeten worden. De provincie moet hierbij de regie nemen en opdracht geven om zo’n plan snel te ontwikkelen. Er liggen in de praktijk veel bouwstenen klaar, maar het zijn nog te veel losse onderdelen.
- 5
- 10 Het is van het grootste belang dat in het Deltaplan voor het Fries ideeën en maatregelen neergelegd worden die zullen leiden tot een situatie waarin het Fries zowel als spreek- en schrijftaal meer en beter gebruikt wordt door de Friese bevolking zelf. Een en ander raakt ook aan het imago van de taal. De FNP wil daarom toe naar het in het leven roepen c.q. inschakelen van een speciaal taalbevorderings- en taakpropagandabureau, met een eigen leiding en budget, als coördinatiecentrum voor het Deltaplan.
- 15 De ontwikkeling van het taal- en cultuurbeleid en het Fries eigene is een van de belangrijkste kerntaken van Fryslân. De FNP wil dan ook, dat er geïnvesteerd wordt in de Fryske Akademy en de University Campus Fryslân te Leeuwarden (UCF), waar meertaligheid ook een van de speerpunten is. De UCF is een impuls voor de toekomst van onze jeugd en kan een opstap zijn naar meer hoogwaardige banen in onze provincie.
- 20 Ook wil de FNP dat het nieuwe Taalorgaan “Dingtiid” een echt centrum voor de Friese Taal en Cultuur wordt, om een efficiënte uitvoering van taalbeleid en taalplanning mogelijk te maken. Het komt nu aan op het goed invoeren van de nieuwe Taalwet. Dit moet op korte termijn gedaan worden door de provincie in samenwerking met Rijk, gemeenten en andere organisaties.
- Rijk en provincie moeten zorgen dat de Friese taal en cultuur zoveel mogelijk in alle maatschappelijke domeinen geconcretiseerd en bevorderd worden. De FNP zet zich ervoor in dat afspraken, die Nederland ondertekend heeft in het Europees Handvest voor Regionale en Taalminderheden, ook nagekomen worden. De Friese literatuur, ook in vernieuwende vormen en met vertaling, krijgt ook steun.
- 25
- De FNP wil dat de Provinsje vanuit haar verantwoordelijkheid voor de hele gemeenschap van Fryslân ook een actiever stimulerend en faciliterend beleid voert voor de stads- en streektalen, zoals het Bildts en het Stellingwerfs. Dat geldt ook voor de Friese gemeenten waar die talen gebruikt worden. De mogelijkheden worden bekeken om projecten in dit kader aan te laten haken bij KH2018.
- 30

Onderwijs: kwaliteit en meertaligheid

- De kwaliteit van het onderwijs is voor de FNP erg wezenlijk. Evenzo dat goed onderwijs beschikbaar en bereikbaar is voor iedereen. Daar hoort voor ons bij dat alle kinderen de kans krijgen om zich meertalig te ontwikkelen. De meertalige ontwikkeling, die bij de twee- en Friestalige peuterspeelplaatsen al begonnen is, moet niet stoppen bij de basisschool, maar moet verder gaan met een doorlopende lijn van
- 35

het meertalig onderwijs van peuterspeelplaats tot Universiteit (UCF). Ook bij het speciale onderwijs moet er ruimte komen voor het actief gebruiken van het Fries.

5 Al meer dan 150 plaatsen zijn met steun van de provincie een gecertificeerde Fries- of tweetalige peuterspeelplaats of kinderopvang geworden. De FNP is van mening, dat de provincie de lat hoger moet leggen. Wij willen bereiken dat in 2018 70% van het peuterwerk meertalig is.

10 Het aantal drietalige basisscholen, waar de drie talen – Nederlands, Fries en Engels - bewust een kwalitatief goede plaats krijgen, wil de FNP snel verder uitbouwen. Het blijkt dat drietalige scholen mede tot de besten behoren. Dat moet op termijn de gangbare onderwijsnorm in Fryslân worden, omdat het de meeste waarde voor de toekomst van de kinderen heeft, vinden wij. Ook de tweetalige scholen die het Fries als vak en voertaal ingevoerd hebben en een taalbeleidsplan gemaakt hebben, dat de kwaliteit van meertaligheid voorop plaatst, willen wij steunen.

De provincie moet inzetten op kwalitatief goed onderwijs. Dat betekent dat docenten die de zware taak hebben om op kleine scholen te werken, betere begeleiding en meer mensen voor de klas moeten krijgen.

15 Kerndoelen voor het Fries zullen opnieuw vastgesteld moeten worden. We willen dat daarbij niet de beperkingen uitgangspunt zijn, maar de mogelijkheden. De FNP pleit voor kerndoelen, gelijkwaardig aan de kerndoelen Nederlands en afgestemd op de doorlopende meertalige leerlijn. Nu de provincie Fryslân zelf de bevoegdheid en de middelen voor Fries in het onderwijs heeft, moet het beleid echt handen en voeten krijgen. Wij hebben bereikt dat er een nieuw evaluatiesysteem ligt met toetsen, zodat de
20 onderwijsinspectie de komende tijd de kwaliteit van het onderwijs in het Fries net zo kan volgen als voor het Nederlands.

De opleiding voor de docenten in het basisonderwijs moet daar ook op afgestemd worden. Daarvoor is de drietalige stroom op de Pabo een belangrijk onderdeel. In het voortgezet onderwijs komt de meertaligheid langzaam aan ook meer in het lesprogramma. Prachtig materiaal is sinds kort beschikbaar.
25 De provincie moet doelen stellen om het aantal meertalige scholen voor het voortgezet onderwijs uit te breiden. Kinderen die een meertalige ontwikkeling op de basisschool ontvangen hebben, kunnen dan die leerlijn doorzetten. Ook in het middelbaar en hoger beroepsonderwijs zijn nog een aantal acties nodig. De FNP pleit daarom voor een Deltaplan voor een leerlijn meertaligheid in het onderwijs met heldere doelen en voldoende middelen en materialen.

30 De FNP ziet graag dat Leeuwarden zich nog meer ontwikkelt tot een bruisende studentenstad met internationale uitstraling. Hier liggen nieuwe kansen, nu Leeuwarden gekozen is tot Culturele Hoofdstad van Europa.

Goed hoger onderwijs in Fryslân is van het allergrootste belang. Zo spelen de NHL en Stenden hogeschool met andere kennisinstellingen als Wetsus, de Fryske Akademy en Tresoar een belangrijke rol
35 voor de studenten. De FNP streeft, nu de UCF op gang gekomen is, verder naar de ontwikkeling tot een eigen universiteit voor Fryslân.

Sport: Thialf en Friese sporten

Sport en bewegen zijn de laatste jaren steeds belangrijker geworden voor de samenleving. Daarbij ligt het accent niet alleen meer op ontspanning. Sportverenigingen spelen in de gemeenschap een bindende rol, maar bevorderen ook dat de mensen gezonder leven. De breedtesport voor alle Friezen wordt door de provincie actief gesteund als het aan de FNP ligt. Door onze topsporters is Fryslân goed op de kaart gezet. Topsport is een positief visitekaartje voor Fryslân. Thialf moet snel gerenoveerd worden en de schaatstempel van de wereld worden: de beste en duurzaamste. Friese sporten zoals fierljeppen, skûtsjesilen, kaatsen en Fries dammen maken onderdeel uit van het Fries eigene en moeten door de provincie gesteund worden, zodat ze zich verder kunnen ontwikkelen. De FNP wil ervoor zorgen dat de Friese sporten een plaats krijgen binnen de projecten van de Culturele Hoofdstad. Vooral op het gebied van het kaatsen liggen hier verbindingen met andere delen van Europa en de wereld.

Media: Omrop Fryslân en een Fries mediacentrum

De Friese media zijn van groot belang als het gaat om het stimuleren van het Fries en de beide streektaalen, maar ook vanwege de controle door de pers van de overheid en het informeren van de burgers. Naast de dagbladen zijn radio, televisie en internet van grote waarde.

Omrop Fryslân moet een zelfstandige, publieke zender blijven met een veelzijdige en volledige programmering in het Fries. De FNP strijdt voor voldoende structurele financiering om dit mogelijk te maken. Het Rijk en de Provincie moeten er zorg voor dragen dat Omrop Fryslân 'ús eigen omrop' blijft.

De FNP wil steun geven aan een Fries mediacentrum, waar de schrijvende pers en de Omrop op vernieuwende wijze met elkaar samenwerken. Internet en moderne sociale media betekenen voor meertaligheid in Fryslân een extra impuls.

In het taalbeleid van de provincie staat, dat de provincie zelf een belangrijke voorbeeldfunctie heeft bij het actief gebruiken van het Fries. Wij blijven er op aandringen dat dit meer en beter toegepast wordt, zoals bij de competentie 'Frysk' van het eigen personeel van de provincie.

Actiepunten:

- a. *Een Deltaplan Fries voor integraal taalbeleid in meer domeinen van de samenleving dan nu.*
- b. *Een provinciaal spreidingsplan voor voldoende kwalitatief basisonderwijs (bereikbaar en beschikbaar)*
- c. *De doorlopende leerlijn meertaligheid van peuter tot en met het wetenschappelijk onderwijs verder ontwikkelen en daarvoor middelen beschikbaar stellen bovenop de rijksmiddelen.*
- d. *Het aantal Fries- en tweetalige peuterspeelplaatsen vergroten naar 70% in 2018.*

- e. *Verdubbeling van het aantal drietalige scholen. Extra steun voor tweetalige scholen met een taalbeleidsplan.*
- 5 f. *Toezicht op de kwaliteit van het Fries als vak en voertaal door de inspectie.*
- g. *Een aanjager om over de meerwaarde van de meertaligheid in het onderwijs voorlichting te geven en scholen te steunen bij het opstarten van de implementatietrajecten.*
- 10 h. *De nieuwe taalwet invoeren in samenwerking met gemeenten, organisaties en bedrijven.*
- i. *Er moet apart beleid komen voor een volwaardig media-aanbod.*
- j. *Omrop Fryslân steunen als publieke zender met een volledige programmering in het Fries.*
- 15 k. *Een uitgekristalliseerd en geactualiseerd ontheffingsbeleid bij de Provinsje voor het Fries in het onderwijs; de Provinsje regelt ook het invoeren van een genormeerd toetsingssysteem voor het Fries.*
- l. *Steun voor de pabo-opleiding met een drietalige stroom; er kan straks geen onderwijs gegeven worden door mensen zonder bevoegdheid Fries.*
- 20 m. *Doorgaan met de ontwikkeling van modern Fries materiaal voor peuters tot en met het wetenschappelijk onderwijs.*
- n. *Steunen dat schoolbestuurders, schoolleiders en leerkrachten hun verantwoordelijkheid nemen voor goed onderwijs Fries.*
- 25 p. *Doorgaan met de steun voor het behoud van de A-status van Thialf.*
- q. *Friese sporten blijven steunen, bijv. de Friese Olympiade.*
- 30 r. *Steun van de provincie voor vernieuwende ontwikkelingen in de media zoals een Fries mediacentrum.*
- s. *De voorbeeldfunctie van de Provinsje waar maken door zelf meer Fries te gebruiken.*
- 35 t. *Een actiever stimulerend en faciliterend beleid voor de stads- en streektalen in Fryslân, ook naar de gemeenten toe en waar mogelijk streektaalprojecten laten aanhaken bij Culturele Hoofdstad 2018.*

6. Fryslân woont

De kwaliteit van de ruimte

5 Fryslân is de mooiste provincie van Nederland. En dat willen wij zo houden! Uitgangspunt van de FNP bij het ruimtelijk beleid is dat ontwikkeling mogelijk moet zijn als die past bij de aard en de schaal van de bestaande omgeving. Daarom geen nieuwe industrieterreinen als er geen concrete behoefte aan is en er op andere plaatsen in dezelfde regio nog ruimte is. Het opwaarderen van bestaande bedrijventerreinen moet doorgaan en aantrekkelijk gemaakt worden. De FNP is voor het opruimen van de solitaire windmolens omdat die een grote aanslag op het landschap betekenen.

10 De FNP zet zich intensief in voor het behoud van beeldbepalende woonhuizen, boerderijen, kerken, landschapselementen en ander onroerend erfgoed. Nieuwe bestemmingen die in de omgeving passen, hebben onze voorkeur. Duisternis 's nachts is een kernwaarde voor de kwaliteit van onze leefomgeving. In het beleid met betrekking tot bijvoorbeeld stallen, bedrijfsgebouwen, glastuinbouw, straatverlichting en reclame wil de FNP van lichthinder een belangrijker onderwerp maken.

15 Krimp in de regio

In bepaalde regio's is krimp van de bevolking, de vergrijzing en het verhuizen van de jeugd naar de stad een feit. Het heeft geen zin daar krampachtig op te reageren met bijvoorbeeld groeiplannen en door woningen te bouwen waar geen vraag naar is. Er is wel behoefte aan woningen die een leven lang mee kunnen, tijdelijke woningen voor jongeren of ouderen, die zorg nodig hebben. Dat geldt ook voor
20 betaalbare woningen voor die jongeren, die als gezin bewust kiezen in een dorp te wonen. Het is volgens de FNP daarom belangrijk dat het wonen en de krimp op regionaal niveau worden bekeken. Leren van duidelijke ervaringen uit andere krimpregio's verdient de voorkeur boven het bedenken van nieuwe experimentele maatregelen. De provincie mag geen beleid vaststellen dat de krimp bevordert.

25 Woonbeleid terug naar de maatschappelijke taak

Het provinciaal beleid met betrekking tot wonen moet nog meer dan nu regionaal worden geregeld. Dat kan niet zonder de inbreng van deskundige partijen zoals: gemeenten, woningbouwcorporaties, makelaars, investeerders en bouwbedrijven. De provincie moet in dat geheel de bindende factor zijn en de strategische beslissingen nemen. De FNP wil de woningstichtingen weer terug hebben naar hun
30 sociale taak: het bouwen en beheren van sociale woningen. Daarom moeten lokale volksvertegenwoordigers weer een stem in de besturen krijgen. In het kader van stads- en dorpsvernieuwing moeten corporaties mogelijkheden krijgen koopwoningen en kleinschalige activiteiten te realiseren.

Haagse maatregelen betreffende woningbouwverenigingen, zoals de verhuurdersheffing en de zogenaamde saneringssubsidie pakken voor Fryslân zeer nadelig uit. De FNP wil dat deze maatregelen
35 van tafel gaan, zodat onze woningbouwverenigingen meer financiële armslag krijgen en hun hoofdtaak, het bouwen van voldoende goedkopere huurwoningen, weer in hoog tempo kunnen voortzetten.

Lokale voorzieningen

De toegenomen (auto)mobilititeit van mensen betekent ook dat niet alle voorzieningen meer overal hoeven te zijn. Dat kan economisch gezien ook niet meer. Ook hier heeft de schaalvergroting zijn invloed doen gelden. Des te meer wordt de kwaliteit van die voorzieningen van belang. De mensen stellen ook hogere eisen dan in het verleden het geval was. De woonkwaliteit en de kwaliteit van de voorzieningen zoals onderwijs bepalen zo de leefbaarheid van het platteland. Dorpshuizen en projecten van de lokale gemeenschappen spelen in dat geheel een vitale rol. De FNP wil om die reden dat Doarpswurk en het 'streekwerk' blijvend door de provincie worden gesubsidieerd.

10 Streekagenda's

Bij de aanpak de leefbaarheid te verbeteren is het werken met de vijf regionale 'streekagenda's' onmisbaar. Samen met gemeente en inwoners worden de doelen per regio bepaald, zodat maatwerk kan worden geleverd. De 'streekagenda' moet dé drager worden om in de komende jaren Europese subsidies binnen te halen.

15

Detailhandel

De economische crisis, digitaal winkelen en demografische veranderingen hebben grote gevolgen voor de detailhandel. Dat gaat ten koste van de verscheidenheid en de kwaliteit van de winkelgebieden. De Friese binnensteden moeten daarom inzetten op compacte kernwinkelgebieden, zodat ze aantrekkelijk blijven voor inwoners en toeristen. Het Rijk moet daarvoor de fiscale faciliteiten beschikbaar stellen en de provincie moet die ontwikkeling naar meer compacte winkelgebieden actief faciliteren. Geen nieuwe grootschalige detailhandelplaza's aan de rand van de stad, zegt de FNP.

20

Actiepunten:

- 25 a. *Geen nieuwe windmolens op land, bestaande windturbines opruimen en streven naar een windmolenvrij Fryslân.*
- b. *De positie van Fryslân als woonprovincie versterken door de kwaliteit van het landschap te beschermen.*
- 30 c. *Het opwaarderen van bestaande industrieterreinen heeft prioriteit. Dat gaat voor het aanleggen van nieuwe; altijd kijken naar de concrete behoefte en de nog beschikbare ruimte in dezelfde regio (de zogenaamde SER-ladder).*
- d. *Bij de woningbouw inzetten op kwaliteit en niet op kwantiteit.*
- e. *Volkshuisvesting moet nog meer dan nu het geval is een aangelegenheid van de regio zelf worden.*

- f. *Woningcorporaties en dorpsontwikkelingsmaatschappijen moeten bij stads- en dorpsvernieuwing een grotere rol hebben .*
- g. *Passende nieuwe bestemmingen voor beeldbepalende boerderijen en andere gebouwen die vrijkomen.*
- 5 h. *Ruimte in bestemmingsplannen voor tijdelijk wonen voor jongeren of voor (mantel)zorg op eigen erf.*
- i. *Er moet een fonds komen dat verwaarlozing en verkrotting van dorpen en woonwijken tegengaat. Het provinciale 'rotte kiezen' project moet nieuw leven worden ingeblazen.*
- j. *In het ruimtelijk beleid moet van lichthinder een zwaarder punt worden gemaakt.*
- 10 k. *Geen megawinkels aan de randen van de steden. Een ontwikkeling in de richting van compacte winkelcentra moet worden bevorderd.*

7. Duurzaam Fryslân

5 Duurzaam betekent voor de FNP dat de behoefte van vandaag niet ten koste mag gaan van de behoefte van de toekomstige generatie en dat landschap en bodem niet geschaad mogen worden. Het is van het grootste belang voor deze en de komende generaties dat wij als Fryslân zo onafhankelijk mogelijk worden van fossiele brandstoffen, geïmporteerd of uit eigen bodem. Minder energie verbruiken, meer energie zelf lokaal opwekken.

Ruimte voor lokale gemeenschap, landschap en leefomgeving

10 De FNP wil dat Fryslân een eigen lange termijn-plan voor duurzame energie neerzet, dat recht doet aan de lokale situatie en gedragen wordt door de gemeenschap. Landschap en leefomgeving worden in dat beleid niet ondergeschikt gemaakt aan korte termijn-gewin. Bovenal moet het plan uitgaan van het eigen energieverbruik. Fryslân kan daarbij vooroplopen bij het exploiteren van aardwarmte, blue-energy, eb en vloed, verbeterde vormen van biogas, brandstofcellen en warmtekrachtkoppeling, maar ook met het treffen van efficiënte maatregelen voor het besparen van energie. In dit beleid is volstrekt geen
15 plaats voor schaliegas, CO₂-opslag of kernenergie. Fryslân moet zelf de bevoegdheid hebben over de uitvoering van dat plan. Landelijke regelgeving die deze omslag frustreert, moet aangepakt worden. Voorbeelden zijn de zo ongeveer volledige vrijstelling van energiebelasting voor grootverbruikers en het tegenhouden van initiatieven door het stellen van zware eisen aan een eigen aandeel in en samenstelling van aangekochte energie.

20

Energie: alternatieven voor windturbines

Voor de FNP is het duidelijk dat de generatie van nu een start moet maken om de uitstoot van CO₂ en andere broeikasgassen terug te dringen. Het Kyoto-accord is hiervoor een goed middel en daar mogen wij niet voor weglopen. Met meer dan 20 m² dak per persoon, veel wind en een lange zout/zoet water-
25 kustlijn is er veel mogelijk. Het Friese bestuur moet hiermee verstandig en zelfbewust omgaan en de gekozen middelen inzetten voor de belangen van de Friezen en niet voor Den Haag.

Het verminderen van de energieconsumptie moet worden gestimuleerd met passende maatregelen. Fryslân moet zijn evenredig aandeel leveren in de landelijke inspanning als het gaat om meer duurzame energie. Vergeleken met ons energieverbruik zitten we daar met 530 MW al ver boven. Meer
30 windmolens willen we niet, wel minder. Bestaande windmolens op land moeten worden opgeruimd. De FNP wil dat de Provincie hiertoe deelneemt in het Windpark IJsselmeer. Met de provinciale aandelen komt er ruimte om dorpsmolens te laten participeren. Opbrengsten moeten worden gebruikt voor een fonds om solitaire windmolens op te ruimen. Fryslân moet er op aandringen dat deze Megawatts met andere energiebronnen dan windmolens worden opgewekt.

35 De FNP wil een actief beleid voor het beter benutten van het dakoppervlak van stallen en loodsen voor zonnepanelen. Dat geldt ook voor de daken van bedrijfsgebouwen op industrieterreinen en voor platte daken op scholen en sporthallen. De salderingsregelingen moeten hierop aangepast worden, zodat

burgers die daken in plaats van hun eigen daken kunnen gebruiken. Zonnepaneelparken zijn voor de FNP bespreekbaar als de betreffende gemeenschap er om vraagt en er geen geschikte daken gevonden kunnen worden.

5 **Kringloop bij andere grondstoffen**

De FNP ziet het '*Cradle to cradle*'-principe als leidend voor de toekomst. Afgedankte materialen niet als afval behandelen maar gebruiken als grondstof voor iets nieuws. Dat begint voor de FNP bij het koopgedrag van consumenten. In Fryslân maar vooral ook binnen Europa zal de vraag naar duurzame Friese producten alleen maar toenemen. Het motto hierbij is actieve promotie van de kwaliteiten van Friese producten. De provincie Fryslân loopt hierbij actief voorop als het aan ons ligt.

Afgesproken regelgeving omtrent eerlijke productie, stank-, geluids- en lichtoverlast moet gehandhaafd worden en daar waar de gemeenschap erom vraagt aangescherpt worden. Het is noodzakelijk dat Fryslân zijn eigen milieudienst FUMO behoudt. De uitstoot van de afvaloven REC in Harlingen willen we kritisch blijven volgen.

15 De bewijslast van schade door gas- en zoutwinning moet in de Mijnbouwwet worden omgekeerd, zodat de gewone burger die schade heeft gemakkelijker zijn recht kan halen.

Gezond water en droge voeten

Op tal van plaatsen langs de Friese Waddenkust voldoen de zeedijken niet meer aan de veiligheidseisen. Het lijkt erop dat een dun bevolkt gebied, een kleiner economisch belang en de hoge kosten hiermee te maken hebben. Echter, er is aan Fryslân een toezegging gedaan dat niemand er hier qua veiligheid op achteruit zou gaan. De FNP is van mening dat het opknappen van de zeedijken niet langer uitgesteld mag worden. Droge voeten is een nationaal veiligheidsbelang, de andere provincies moeten daaraan solidair meebetalen.

25 De zeedijken worden wat de FNP betreft niet binnendijks verbreed, mar buitendijks. Waar dat mogelijk is, wordt ook gebruikgemaakt van de kwelder als buffer om de golven te breken. De provincie moet er in overleg met het Rijk naar streven om innovatieve verbeteringsmethoden naar Fryslân toe te halen. Zoals het aanleggen van nieuwe kwelders in plaats van alleen maar asfaltdijken ('bouwen met de natuur').

30 **Waterbeheer kritisch toetsen**

Klimaatveranderingen, meer rivierwater en bodemdaling zijn redenen om het waterbeheer kritisch te bekijken. Een groot en duur gemaal bij Lauwersoog is voorlopig niet nodig, maar de FNP wil dat er wel wordt gekeken naar (goedkopere) alternatieven voor de uitwatering. Binnendijks zijn hogere boezemwaterkeringen alléén niet voldoende. Om genoeg water vast te houden moet er meer capaciteit in de boezem en de polders zelf worden gebruikt. In droge zomers moet er genoeg zoet water voor de land- en tuinbouw beschikbaar zijn. Maar ook de grondwaterstand moet op peil blijven. De provincie

moet ervoor zorgen dat de afspraken uit het landelijke Deltaprogramma over de veiligheid van de zeedijken worden nagekomen. De FNP strijdt tegen onnodige peilverhoging van het IJsselmeer.

In vorstperioden zorgt de provincie voor goede afspraken met het waterschap, zodat het malen geen schade zal doen aan een goede en veilige ijsvloer.

- 5 Gebruik van minder gier en vloeibare mest en bestrijdingsmiddelen , maatregelen ter vermindering van de uitspoeling van mineralen in water en bodem, en evenzeer de overgang naar biologische of gesloten kringloop bedrijfsvoering in de landbouw kunnen ook de waterkwaliteit bevorderen. Daar wil de FNP zich voor inzetten.

- 10 De FNP staat voor een integrale aanpak van het waterbeheer met andere belangen zoals natuur, cultuurhistorie, energie, economie en recreatie. Om die reden kan er geen van sprake zijn om van de Friese Greidhoeke één groot peilvak te maken, oude sloten recht te trekken en alle opvaarten af te dammen. Het project 'Holwerd aan Zee' is in het kader van integraal beleid een prachtige kans voor Noordoost-Fryslân die de FNP graag wil realiseren. Een combinatie van waterbeheer, natuur, recreatie en cultuurhistorie. Evenzo zou er een integraal plan voor de Afsluitdijk moeten komen met diezelfde aspecten inclusief energie-opwekking.
- 15

Veenweide en maatschappelijke kosten

- 20 Het is al wel duidelijk dat diepteontwatering en andere intensivering van het weidebeheer mede oorzaak zijn van de teruggang van de weidevogelpopulatie. Daarom moet, misschien 't eerst vooral in het veenweidegebied, het grondwater naar een hoger peil teruggebracht worden. Gezien de verschillende bodemsoorten in het veenweidegebied vereist dat maatwerk. De consequentie is dan wel dat de veehouderij zich in die gebieden aanpast. Economie, recreatie en natuur moeten zo beter in evenwicht komen. Voor de maatschappelijke kosten van die 'groene en blauwe' diensten in het algemeen belang krijgen de boeren dan ook een vergoeding.

- 25 De maatschappelijke kosten van het boeren in het merengebied zijn haast niet meer op te brengen. De schade door bodemdaling en diepteontwatering is onomkeerbaar. In de diepste polders moet daarom meer ruimte komen voor water, natte natuur of wateropvang. Een dynamisch peilbeheer met extensieve bedrijfsvoering aan de randen van de natuurgebieden ligt ook voor de hand. Voor experimenten en schadeherstel wil de FNP geld vrij maken. Daar waar de provincie moreel (mede) verantwoordelijk is voor schade door bodemdaling en paalrot als gevolg van diepteontwatering moet er een beter functionerend schadefonds komen dan het huidige.
- 30

Actiepunten

- a. *Meer inzet op energiebesparing, net als subsidie op woningisolatie.*
- b. *530,5 MW is en blijft het absolute maximum voor Fryslân.*
- c. *Zonnepanelen eerst op daken, alleen op de grond als dat het landschap niet aantast.*
- 5 d. *Ontwikkeling van andere vormen van energieopwekking zoals Blue Energy en aardwarmte stimuleren.*
- e. *Pleiten voor het schrappen van verkeerd uitwerkende belastingvoordelen en subsidies die ongelijke behandeling van investeerders tegenover de gewone burger veroorzaken.*
- f. *Naar een Europees beleid voor stroom en andere energie die over de grenzen heen gaat*
- 10 g. *Toepassing van het 'cradle-to-cradle'-principe bij producten en consumptie*
- h. *De beloften aan Fryslân uit het Deltaprogramma nakomen: niemand zou er qua veiligheid op achteruitgaan; de zeedijken moeten zo snel mogelijk weer voldoen aan de eisen.*
- i. *Omkering van de bewijslast voor schade door gas- en zoutwinning in de Mijnbouwwet.*
- j. *Bekijken of een innovatieve waterkering kan worden ingepast in de 'Holwerd aan Zee'-plannen*
- 15 k. *Kom met een integraal plan voor de Afsluitdijk met energie-opwekking, recreatie, verbreding van de sluisen, natuur en veiligheid in plaats van alleen de dijk maar op te hogen*
- l. *Meer tijdelijke bergingscapaciteit voor zoet water realiseren.*
- m. *Geen gerommel met CO₂-opslag, schaliegaswinning of radio-actief afval in Friese grond.*
- n. *Alternatieve oplossingen zoeken voor gemaal Lauwersoog; een combinatie van uitwaterings-alternatieven is mogelijk.*
- 20 o. *In de veenweidegebieden moet meer ruimte komen voor waterberging en natte natuur.*
- p. *Extensiever boeren in marginale gebieden met blauwe en groene diensten in ruil voor een redelijke vergoeding.*
- q. *Een beter functionerend schadefonds voor paalrot dan het huidige*
- 25 r. *De FNP zal het plan van Wetterskip Fryslân afwijzen om van de Greidhoeke één groot peilvak te maken.*

8. Ons groene goud

Natuur en landschap

5 Voor ons is de Friese natuur in zijn geheel een kernkwaliteit van Fryslân en voor onze samenleving. Dat moeten wij bewaren en daar mogen wij van genieten en profiteren. De provincie is de regisseur over het landelijk gebied. Dat is een mooie en verantwoordelijke taak, waar niet verder op bezuinigd mag worden. Vaak wordt de natuur als een kostenpost gezien, maar dat is volgens ons niet zo. De natuur levert juist veel op. Daarom is onze natuur ons groene goud, waar wij zorgvuldig mee om moeten gaan.

10

De EHS en gebiedsontwikkeling

De kleinere Ecologische Hoofdstructuur (EHS) zoals die met het Rijk is afgesproken, moet in 2027 zijn gerealiseerd. Die moet dan wel goed en blijvend kunnen worden beheerd. Het behoud en de versterking van de biodiversiteit is daarbij het uitgangspunt.

15

De FNP wil dat het beheer van de natuur waar dat kan, zoveel mogelijk door particulieren en boeren zelf wordt gedaan. De FNP is een voorstander om daarbij 'van onderen op' te werken via gebiedscollectieven of coöperaties. In de nieuwe rol van de provincie als hoofdverantwoordelijke voor de natuur is het niet duidelijk wat nu nog de taak en functie is van Staatsbosbeheer. Deze Rijksorganisatie moet worden opgeheven en overgedragen aan It Fryske Gea. Wat de realisatie van 'groene' gebiedsontwikkeling bij de grote infrastructurele projecten zoals de Centrale As en de N381 betreft, moet deze gebiedsontwikkeling geheel worden afgemaakt. Toezeggingen hieromtrent aan de streek moeten worden nagekomen.

20

25 Agrarisch Natuurbeheer

Het Agrarisch Natuurbeheer is natuurbeheer dat bij onze samenleving past. Dat moet dan wel op een zodanige manier dat de boeren het ook willen doen. Dat betekent minder bureaucratie, langere contracten en een betrouwbare overheid. Dat geeft op korte en langere termijn duidelijkheid. Initiatieven om natuurvriendelijk boeren ook minder afhankelijk te maken van subsidies (en dus minder kwetsbaar voor bezuinigingen) door een deel van die natuurdiensten betaald te krijgen via eigen producten uit de markt, steunen wij van harte. Wanneer mocht blijken dat de bestaande biodiversiteitsdoelen niet gehaald kunnen worden, moet extra geïnvesteerd worden in Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer.

30

35

Fryslân weidevogelland

Het weidevogelbeleid is voor ons als FNP erg belangrijk. Het vastgestelde beleid moet leiden tot het behoud en het versterken van populaties. Wanneer dit niet het geval is, dan zullen wij hier extra steun aan geven. Het burgerinitiatief Kening fan de Greide, maar ook de BFVW spelen hierbij een rol wanneer het gaat om het behoud van maatschappelijk draagvlak voor onze weidevogels. Ook gebiedscollectieven met initiatieven 'van onderen op' zoals bij de Skriezekrite Idzegea dragen wij een warm hart toe. Bij het beheer van water en landschap gaat de FNP uit van een weidevogelvriendelijke aanpak.

40

Verantwoordelijk voor de natuur

Schade door dieren is een terugkerend en toenemend probleem. Boeren en de natuur hebben hier last van. De jacht is een middel om hier iets aan te doen. Wij willen bekijken of de muskusrattenvangers van het Wetterskip een bijdrage kunnen leveren aan het beheer van het natuurlijk evenwicht van het wild in Fryslân. De bestrijding van stroperij moet een grotere prioriteit krijgen als het aan de FNP ligt.

De aanpak van de winterganzen tot het niveau waarop de schade voor boeren én de belastingbetaler acceptabel is, moet voorlopig worden doorgezet. De komende jaren moet bij de evaluatie blijken of onze jagers in staat zijn het aantal winterganzen te beperken. Daarnaast moeten grootschalige ruimingsacties van zomerganzen gerealiseerd worden.

De schade door dassen –een wettelijk beschermde diersoort- is een steeds groter probleem aan het worden, vooral in het zuidoostelijke deel van Fryslân. Wij willen dat de provincie een plan van aanpak opstelt met alle belanghebbenden om de schade van dassen te beperken.

Duurzame visserij

Bij de Friese visserij hebben wij te maken met de beroepsvissers op het Wad en de Noordzee, de IJsselmeervissers, de binnenvissers en de sportvissers. Voor alle visserijactiviteiten geldt dat deze duurzaam moet zijn. Dat houdt in dat de vispopulatie in evenwicht gehouden moet worden of weer moet toenemen. De IJsselmeervisserij zit op een dood spoor. Het Rijk, dat de vergunningen verleent voor de IJsselmeervisserij maar ook de eigenaar is van de visrechten, moet er volgens de FNP voor zorgen dat de beroepsvissers kunnen worden uitgekocht. Zo kan met veel minder vissers worden toegewerkt naar een duurzame visserij op het IJsselmeer.

De sportvissers zijn een recreatief-toeristische maar ook economische factor van belang in Fryslân en verdienen beleidsmatige en praktische steun van de Provincie. De bestaande samenwerking willen wij daarom continueren.

De vismigratierivier door de Afsluitdijk wil de FNP realiseren omdat daarmee het ecologisch evenwicht tussen IJsselmeer en Waddenzee kan worden hersteld.

Actiepunten:

- a. *Stimuleer het werken 'van onderen op' met gebiedscollectieven en coöperaties in het agrarisch natuur- en landschapsbeheer.*
- b. *Staatsbosbeheer overdragen aan It Fryske Gea.*
- c. *Weidevogelvriendelijk water- en landschapsbeheer.*
- d. *Verminderen van de ganzen-overlast.*
- e. *Bestrijding van de stroperij krijgt meer prioriteit.*
- f. *IJsselmeervissers uitkopen door het Rijk en op weg naar een duurzame visserij.*

g. Bestaande steun van de Provincie aan de sportvisserij continueren

h. Toezeggingen van de Provincie over de gebiedsontwikkeling rond de Centrale As en de N381 nakomen.

5

i. Het behoud van ecologisch en cultuur-landschappelijk belangrijke elementen zoals houtwallen en elzensingels een betere plek geven in het beleid voor agrarisch natuur- en landschapsbeheer.

10

j. Steun voor streekeigen producten en gewassen om minder afhankelijk te worden van subsidies, uitsluitend bij het natuurvriendelijk boeren.

15

